

Baráz Tamás szobrász

Üdvözet Zala Györgynek

A mai napon 150 éve, hogy ön megszületett. Ma már az is történelmi, ipartörténeti, néprajzi kutató munkát kíván, hogy el tudjuk képzelni a házat, a helyszínt, az életkörülményeket, ahol és amibe ön beleszületett, Alsó-Lendvát. Hogy felidézzük az ön kiváló életútját segítő, annak pillérei alkotó családi vonásokat; a szorgalmat, a vállalkozó kedvet, a szigorú munkaerkölcsöt, a polgári erények és a hagyományok tiszteletét, amit szülei hagytak önnek örökül. Hányatott sorsa csapásait, szülei elvesztését, a serdülő és tanuló évek megélhetési gondjait, melyeket sikerrel fordított jellemének megerősítésére. Tisztelt Zala György, született Mayer György József Elemér, önt már ifjú korában kézen fogta, művészeti tanulmányaiiban, s később pályáján útját egyengette nagyszerű tehetsége. Külföldön elért fényes sikerei, és sok ígéretes, kortárs magyar tehetség példája ellenére ön a hazatelepülést választotta, annak minden várható viszontagságával. Azonban, ahogy azt már sokaktól halhatta, ön szerencsésen éppen akkor bukkant fel nemzetünk művészeti közéletében, amikor az a legnagyobb kihívással szembesült: Az iparosodás, a kereskedelem és a közlekedés fellendülése révén mind fontosabbá vált, hogy a jövőjében bizakodó, megújítható magyar nemzet megkérdőjelezhetetlen kvalitású művekkel bizonyítsa a kultúrában élenjáró nyugati államok, s önmaga számára, a Kárpát-medence lakói értik, és magas szinten művelik az antik hagyományokra épülő európai művészetet. Nemzeti önbecsülésünk ébrentartása, megmásíthatatlan történelmünk kimondása, a tiszteletadás őseinknek, történelmi nagyjainknak, valós nemzeti igényként jelentkezett.

Az akkor még arctalan, megteremtésre váró nemzeti történelmi emlékmű szobrászatnak a szélesebb néprétegek számára is érthető formát kellett adni.

Bár nem feledte tanárai intelmeit, sem mesterei útmutatásait, de látva a kor francia és belga szobrászatának eredményeit, szakított mindegyikkel, s a klasszicizáló, németesen száraz és rideg, egyszerű monumentalitás helyett, az erőteljesebb kifejezés érdekében, bátran ötvözta az előkelő pátoszt a magyar érzületnek inkább megfelelő festői temperamentummal, ritmussal és lendülettel, a neobarokk mozgalmassággal.

Művei megjelenésükkel azonnal kivívták a kortársak kitüntető figyelmét, az elismerések és megrendelések végeláthatatlan sorát nyitva meg.

Külföldi tanulmányútjain, az akkor éppen Európa szerte fénykorát élő emlékműszobrászaton megizmosodott, szabadon szárnyaló képzelete és szakmai tudása, olyan volumenű és léptékű elképzelések megvalósítására tették

önt alkalmassá, melyek eszelős önhittségnek is tűnhetnek. Az ön emberfeletti teherbírása s a gigászi munkája eredményeinek látványa arra késztet, hogy azt gondoljuk, a művek alkotója óriás, hegyméretű ember, vagy félisten. Az István úti műteremvillában készült fényképfelvételek alapján, mely műteremről 1904-ben Fülep Lajos is ámulatba esve tudósít, azt gondolhatnánk, hogy óriások műtermében járunk. Határtalan munkabírása, alázatos szorgalma, tervező és szervező készsége, valamint az aktuális, kivételes társadalmi igény, a szobrászat olyan fellegvárát építette meg, melynek még közelítő párját sem találhatjuk, sem azelőtt, sem az után a magyar hazában.

Kitüntető megrendelése, külhoni tárlatokon elnyert nagydíjai, diplomái, európai rangú műterme azonban nem tették kényelmessé, vagy önteltté. Sidló Ferenc szerint; roppant sokat kívánt önmagától, és a keze alá dolgozó számos művésztrástól legalább annyit, de ha a feszített munkatempó, vagy az állandó megrendelői sürgetések terhe alatt a józan belátás úgy ítélte, az újonnan kínáló megbízatások elől kitérve, gyakran ajánlotta ifjabb kollégáit; Köllő Miklóst, Gách Istvánt vagy másokat. Reálisan mérte fel saját erejét, feltékenység nem gátolta abban, hogy általa ismert és becsült kollégákat kérjen fel nagy vállalása teljesítéséhez.

Gyakran személyesen is ismerte modelljeit, a megformált, olykor híres személyeket, s hasonlóan a színészhez, azok szellemiségét is igyekezett magáévá tenni, szép és jó szándékú törekvésekkel azonosulni. Az Erzsébet-szobor, a gróf Andrássy Gyula-szobor, a Deák Ferenc-szobor így váltak az ön formálóivá, s a lehetőségekben gazdag, kegyes kor így engedte önt nagy magyar szobrásszá válni.

A sokasodó társadalmi tisztségek és megbízatások mellett is lázasan dolgozott, miközben szobrászi szemléletmódja mind inkább kifejeződött, etikai kérdésekben nem tűrt megalkuvást. A Kossuth-mauzóleum zsűrijét Lechner Ödönnel együtt elhagyták, s tagságukról lemondtak, mert ott nem művészi szempontok alapján ítélték.

Legyen azonban a művész bármily gerinces, az emlékműszobrászattal eltöltött évek, mint hálátlan gyermek, visszaütnek. Az emlékmű mindenkori megítélése, annak eszmeisége, mint politikai ideológiák céltáblája, magával rántja annak alkotóját is. A hagyományokkal szakító, modern utakat kereső szakmai törekvések képviselői, illetve az ön sikerei mellett magukat mellőzöttnek érző pályatársak ugyancsak támadták, munkásságának értékét megkérdőjelezték, s legszívesebben széthordatták volna páratlan emlékműve szobrait az ország legkülönbözőbb pontjaira. Bár élete végéig szakadatlanul, megfeszítetten dolgozott, a súlyos presztízsvesztes, a világháború okozta anyagi nehézségek, méltatlan helyzetbe hozták.

Miután kénytelen volt eladni páratlan műteremvilláját, még néhány éven át bérelhetette az új tulajdonostól, míg végül 1934-ben azt sem lévén képes fizetni, 76 évesen

kénytelen a műtermet 34 évi munka után elhagyni. Mert, ahogy Sidló mondta; „A hegyek is elindulnak s elhagynak bennünket.” Őn is „...elindult immár a végtelen úton.... Az utolsó pillanatban is dolgozni akart még.” Tudjuk, mit érezhetett. Remek ívű pályája alatt és óta, szobrászok százai szentelték életüket a magyar kultúra építésének, ki látványos ünnepekkel, babérral övezve, ki a műterem homályában, ismeretlenül. Ellentétekkel terhelt pályánk nem is álmodhat az önéhez hasonló feladatokról, azonban hazánk szobrászatának vannak eredményei, melyekre büszkék lehetünk. Kortársaink kevese nyeri el a nemzet elismerését, még kevesebb a szakma egységes támogatását, de még a közöttük legkiválóbbak is kénytelenek megízlelni az időskori elfeledettség, a méltatlan mellőzöttség, a szűkölködés keserű kenyerét. Stilisztikai viták még ma is vannak munkásságát illetően, de ember feletti teljesítményét, briliáns mintázását, zseniális térszervező és arányérzékét, a nemzeti önbecsülés történelmi szobrászat általi felemelésének jelentőségét ma már senki sem kérdőjelezi meg. A magyarság egységesen magáévé fogadta az ön csodálatos plasztikában

előadott történelmi eposzát, a himnikus emelkedettségű Millenniumi emlékművet.

Mi, a szobrászatban elkötelezett utódok, alázattal közelünk hozzá, tanulmányainkban mérföldkőnek tekintjük, majd tapasztalataink gyarapodtával, értő tisztelettel és kollegiális együttérzéssel tapogatójuk le tekintetünkkel mintázásának nyomait, kompozícióinak szerkezetét, újra értelmezzük az allegorikus alakok csoportozatát, attribútumait, az eltelt idő alatt rájuk rakodott értelmezéseket, megpróbáljuk számba venni, milyen lenne, lehetne, ha nem ilyen lenne, s megnyugvással konstatáljuk, hogy így szép.

Mester, az ön becsületes munkában töltött élete méltán váltja meg halhatatlanságát. Ebbéli hitünkben megnyugodva kérjük, fogadja 150. születésnapján a Magyar Szobrász Társaság szeretetteljes, meleg üdvözlését. Isten éltesse önt, Zala György!

(Elhangzott a Magyar Képzőművészeti Egyetem megemlékező ünnepségén, 2008. április 16-án.)

A Millenniumi emlékmű részletei

